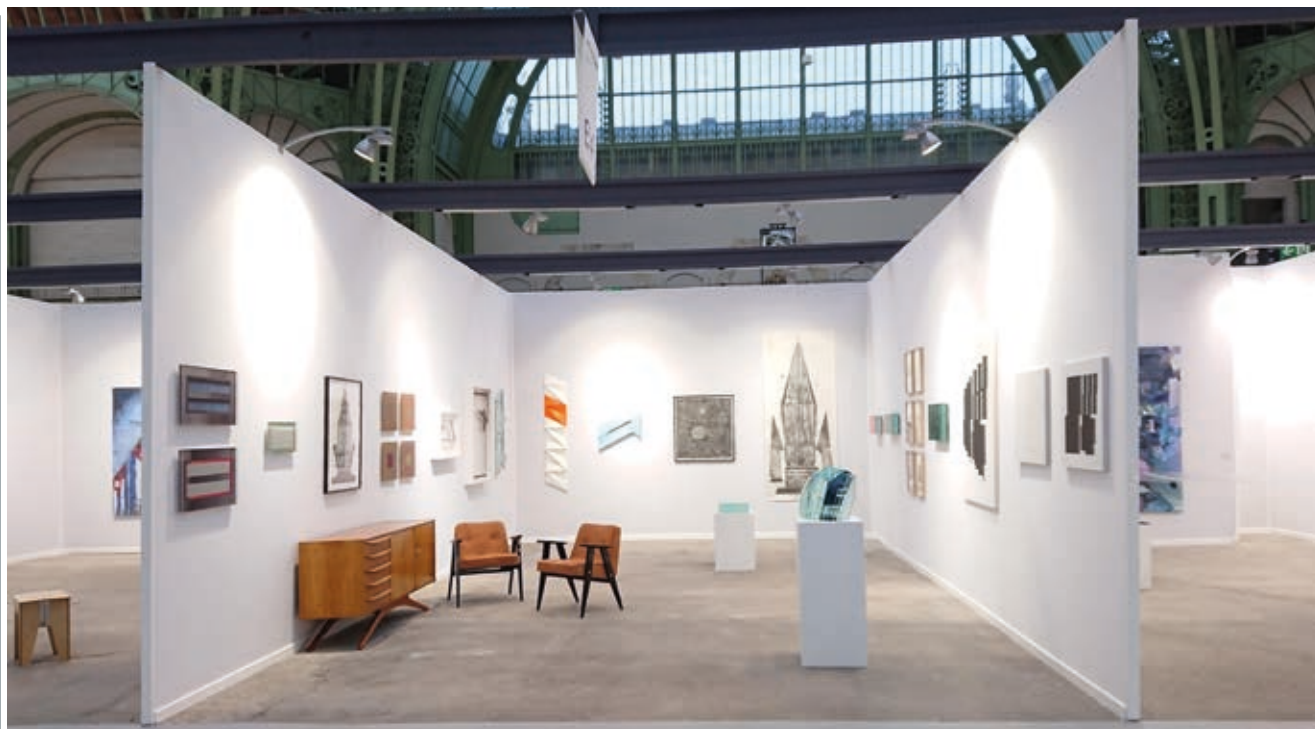

Karanténban

Kérdések és folyton változó válaszok

JANKÓ JUDIT

A Viltin standja a tavalyi Art Paris-n

Az egész világ körülöttünk képlékennyé vált, csak az a biztos, hogy nem lehet tervezni. Számtalan, galeristákkal folytatott telefonbeszélgetés után úgy látom, nagyon sok múlik azon, ki milyen egyedi helyzetben van, és ebből – valamint a személyiségéből, pillanatnyi érdekeiből, aktuális projektjeiből – fakadnak az első reakciók. Magyar kortárs galériás körkép 2020 áprilisának utolsó hetében.

Jelen pillanatban lehetetlen válaszolni arra a kérdésre, hogyan hat a hazai kortárs művészeti színtérre a koronavírus okozta gazdasági válság, hiszen azt se tudjuk egyelőre, milyen mértékű lesz a zuhanás. Furcsa belegondolni, ott fenn elindult a lavina, de még itt lent a völgyben süt a nap, még mindenki otthon ül, és kenyeret süt, a művészek elégedetten nyugtázzák, hogy ők mindig is így éltek, könnyebben megy nekik az alkalmazkodás, de tudjuk, a művészetre a „fölösleges” pénzeket költik el, ha sok a gazdasági veszteség, az bizony kihathat ide is.

Ebben a cikkben a kereskedelmi galériákról, a műkereskedelem szereplőiről lesz szó, azokról, akik évek óta többnyire a maguk erejéből igyekeznek integrálódni a nemzetközi színtérre, ezzel párhuzamosan építik itthon a kortárs képzőművészet közönségét látogatóstul, gyűjtőstül. A galériások – pontosan azért, mert sokáig magukra voltak utalva – otthonosan mozognak az egyéni kijárások rendszerében, de ahogy fejlődött a színtér, ahogy egyre többen rutint szereztek a külföldi művészeti vásárokon, kiszélesedett a kapcsolatrendszerük, és mélyebb rálátásuk lett arról, hogyan zajlik ez globálisan.

Ez a történet a túlélés lokális stratégiájáról szól, hiszen pályázati pénzek nélkül, önerőből nem tudnak részt venni a külföldi vásárokon.

Ezzel nem azt mondjuk, hogy nincs szükség az intézményrendszer megreformálására – nem értünk egyet a meghaladott struktúrák konzerválásával –, még csak azt sem, hogy az intézményrendszernek nincs hatása a galériás világra. Azokat a problémákat igyekeztem

összegyűjteni, amire ráhatása lehet egy galériának. Azt például biztosan hasznos átgondolni, milyen pontokon érdemes közösen fellépni. Az elmúlt évek sikertörténetei (Bookmarks, külföldi múzeumok akvizíciós bizottságai) épp ott keletkeztek, ahol összefogás volt. A korábban egymással rivalizáló galériák belátták, ha egy ügyért egységesen lépnek fel (kiegészítve gyűjtőkkel és befektetőkkel, akiknek szintén elemi érdekük a színvonal emelése), akkor sokkal messzebbre jutnak. A 60-as, 70-es évek művészeinek, a magyar neoavantgárdnak a bevezetése, a nyugat-európai múzeumi vásárlások, Maurer Dóra kiállítása a londoni Tate Modernben – mindez az összefogás eredménye, több galéria közös munkája. Ugyanakkor sokan (a többiek, a kimaradók) kezdték úgy érezni, hogy nem biztos, hogy a teljes szcénát segíti mindez, háttérbe kerültek a mai művészek, a kortárs galériák olyan anyaggal aratnak sikereket, mely inkább a „régiségkereskedők” profiljába illene, a középgeneráció vagy a fiatalok egy tapodtat sem jutottak előre. Viszont a Bookmarksban részt vevő galériák stabilabbá váltak, az idős mesterek árszintje némileg közelített a nyugati művészekéhez, ezért vélhetően válságállóbbak lettek, jobban bírják majd a visszaesést, egy-egy eladás kihúzza őket a veszélyzónából. A stabil értékek iránt válságokon átívelő érdeklődés van.

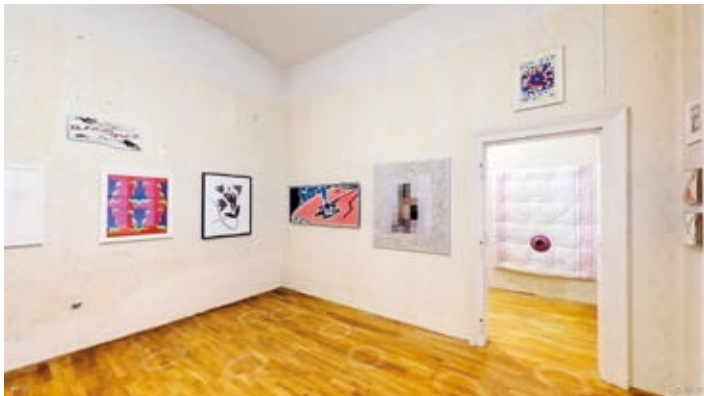
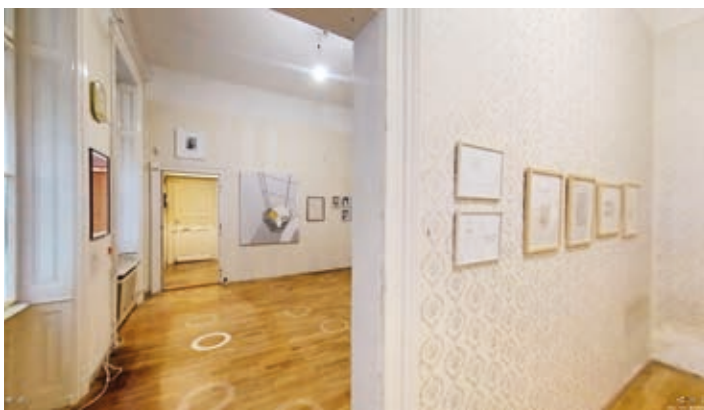
A Kortárs Galériák Egyesületében ötletelnek az összefogás lehetőségein, például azon, hogy milyen nyitó eseménnyel (pl. Gallery Weekend) lehetne beindítani a szcénát, de azt, hogy mi lesz működőképes, jelen pillanatban nem lehet megjósolni.

Az biztos, hogy most nem azok a technikák fognak működni, mint a 2008-as válság idején.

Mert ez a helyzet teljesen más. Sok múlik azon, milyen gyorsan épül vissza a gazdaság, emellett számos fontos kérdésre érdemes átgondolni a lehetséges válaszokat. Az egyik ilyen, hogy mit lehet átvinni az online térbe. A legújabb trend szerint a nyugati vezető galériák online viewing roomokat hoznak létre, de ez annyira költséges, hogy ott is csak a nagyok vágnak bele. A magyar galériák nem is ábrándoznak ilyesmire, feltöltik inkább az artsyra a raktárkészletüket. Az online térben jelenleg nagy a zaj, mindenki mindenfélével próbálkozik leginkább a social media felületein, de még nem tisztult le, hogy az online felé ki tesz majd tartós lépéseket. A Facebookon, az Instagramon jellemzőek a művész- és a műtárgybemutatók, az art storyk leginkább képpel és szöveggel, időnként egy-egy videóval. A Kisterem Galéria oldalán olyan műveket mutatnak be, melyek valamilyen módon, akár távoli asszociációkkal, de kapcsolatba hozhatók a karanténnal, az otthonra, a bezártságra reflektálnak, és személyes gondolatokat fűznek ahhoz. A Faur Zsófi Galéria #ARTSTORY sorozatában a galéria minden művésze kapott egy hetet, és napi bejelentkezésekben a galéria Insta- és Facebook-oldalán videóban mesél magáról, próbálja közel hozni a személyiségét, megmutatja, mit készít aktuálisan. A karanténban készült munka kedvező áron meg is vásárolható, a közönség, amely megértette, hogy a művész az alkotásaiból tartja fenn magát, így segítheti a megélhetésben. A Viltin Galéria minden héten feltesz egy műtárgyat a Facebook-oldalára, licitálni lehet, és az értékesítésekor a befolyt összeg 25 százalékát a vírus elleni védekezésben részt vevő egészségügyi szervezetnek ajánlják fel. A Maklár Fine Artsnál több művész is jótékony célra ajánlotta fel képei bevételét. Az acb Galéria a raktárhelyiségében rendezett kiállítást, és tette azt online megnézhetővé.

A Kálmán Maklár Fine Arts standja a 2019-es Art Paris-n

Virtuális kiállítás az acb Galériában

A Várfok Galéria *Rendkívüli művek – rendkívüli időkben* című sorozata a galéria művészeinek alkotásait új összefüggések mentén tárgyalja. Először csak hírlevélben küldték ki, most már a Papageno oldalán is megjelenik minden héten, Szirtes János pedig online tárlatvezetéseket tart *Tündérország* című kiállításán az üres galériában. Minden galéria bezárt, de a legtöbben bejelentésre fogadnak, igaz, nincsenek érdeklődők, vagy ha igen, akkor emailben.

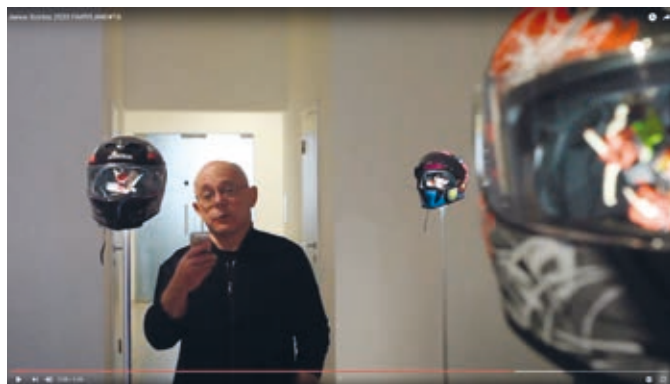
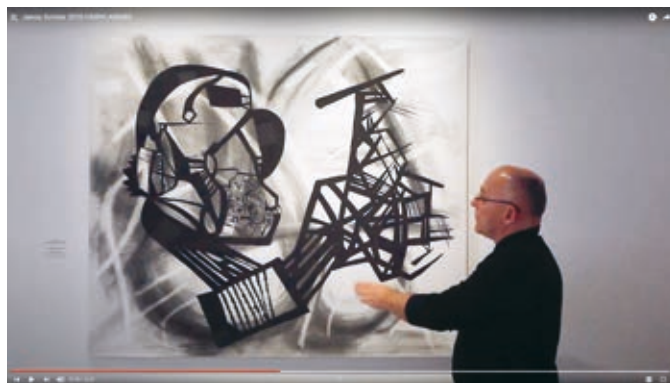
A vásárok sincsenek könnyű helyzetben.

A Paris Photo első New York-i kiadása április 2–5. között lett volna, itt három magyar galéria volt érdekelt (az acb, a Viltin és a Molnár Ani), s már mindegyik befizette a teljes részvételi díjat, amikor beütött a krach. A vásár több opciót ajánlott fel, a három magyar galéria különböző utakat választott: az acb visszakérte a pénzt, a Viltin elmegy novemberben Párizsba, Molnár Ani pedig jövőre New Yorkba.

Az Art Paris eredeti időpontja is április 2–5. lett volna – idén utoljára a Grand Palais-ban, mielőtt bezárják, hogy felújítsák a párizsi olimpiára való készülődés jegyében. Ide a Viltin Galéria és a Maklár Fine Arts utazott volna, és bonyolultabb helyzet alakult ki: az eseményt először átrakták május végére, majd miután kiderült, hogy a júniusi Art Basel is lemondta, elkezdték végighívni a galériákat azt kutatva, mi lenne az optimális időpont. Most ott tartanak, hogy elmarad, aki pedig jövőre szeretne

menni, annak beszámítják az eddigi befizetéseit, és megkeresik a módját, hogy hogyan adják vissza a pénzt annak, aki visszakéri. Ez annak a finom megfogalmazása, hogy kedvező kamatozású hitel felvételéről tárgyalnak. A vásárok sincsenek könnyű helyzetben, a galériák előre befizetik a teljes részvételi díjat a standépítési költségekkel egyetemben, amiből ők alvállalkozókat, reklám- és marketingköltségeket, a saját stábjuk honoráriumát, bérleti díjakat és ki tudja, még mennyi mindent fizetnek. Ha nincs rendezvény, nincs bevétel, és hosszas jogi dilemma kezdődik, ki kinek mivel tartozik, mennyit kell visszafizetni. A pandémia vis major, azaz nem felrögzíthető külső körülmény. De csak akkortól, hogy az egyes kormányok hivatalosan is bejelentették a járványt, majd a korlátozó intézkedéseket. Minden egyes szerződést alaposan át kell nézni: ki mit vállalt, mi a kiskapu, az apró betűt, mit áll majd a biztosító, és mit nem. Majd várni kell, milyen vállalkozást segítő intézkedéscsomagok kerülnek bevezetésre, lehet-e pályázni erre vagy a kedvezményes hitelre. És persze a legeslegfontosabb kérdés, amire senki sem tudja a választ: meddig fog ez tartani?

A magyar galériáknak szinte lehetetlen bejutni egy elsővonalbeli vásárra (a FIAC vagy az ARCO kiállítói között hány kelet-európai galéria található), és máshová sem könnyű. Vissza tudnak-e térni? Sokan emlékeznek a 2008–2009-es válságra, amikor a távolmaradó nyugat-európai galériák helyett felvettek kelet-európai galériákat, majd

SZIRTES JÁNOS online tárlatvezetése a művész YouTube-csatornáján

amikor visszatértek a nagyok, ki is ejtették őket. Hiszen egy vásárra nem elég egyszer-kétszer bejutni, oda vissza kell járni, építkezni kell. A Maklár Fine Arts más szerepben van, mert számos vásáron már bevezetődött, vegyes profilú galéria, nemzetközi művészkörrel dolgozik, ráadásul a francia és a belga galériás egyesületeknek is tagja. Vevőik többsége is külföldi. Maklár Soós Éva arról számolt be, hogy külföldről változatlanul jönnek emailben megkeresések, és számos vásár küldi a jelentkezési applikációkat, keresik őket. Kiállításait felfüggesztették, de a könyvkiadás háttér munkálatai és kiállításelőkészületek folynak.

A Viltin Galéria hat éven keresztül járt a madridi ARCO-ra, majd egyszer csak nem jutott be. A spanyol gyűjtők átjárnak az Art Paris-ra, ezért oda pályáztak. Két évvel ezelőtt az Inda Galériával egy közös nőművészeti standdal (Ledényi Attila segítségével) bemutatkozhattak ott, tavaly először önállóan, és nagyon sikeresen jelen voltak. Idén folytatták volna az építkezést, de Dián Krisztina úgy véli, most nem kell feltétlenül vásárokrá menni. Az Art Paris-t nem lehetett ózra tolni, mint az Art Cologne-t, mert az év második felében már van egy nagy francia vásár, a FIAC októberben, s ez elé, szeptemberre egy másik

Paris Photo, Grand Palais

ARCO, Madrid

vásárt összerakni nem nagyon volt értelme. Dián Kriszta szerint a vásárok rendezése is problémássá válik. Mert bár az egyes kormányok másként kezelik a védekezést, de abban egységes a világ, hogy tömegrendezvényeket egyelőre nem lehet tartani, márpedig a vásárok azok, és amíg nincs vakcina, nem lehet garantálni a biztonságot.

Kölnbe a Kisterem ment volna április 23–26. között. Standalaprajzot még küldtek – meséli Valkó Margit –, és egyeztettek a stand berendezéséről, aztán egyszer csak megritkult a kommunikáció, a számlát sem küldték el. Végül, március első hetében, amikor Németországban rendeletileg betiltották a tömegrendezvényeket, az Art Cologne-t hivatalosan is áttették novemberre. A Kisterem Galéria egyelőre tervezi a részvételt. Valkó Margit tagja a bécsi vásár, a viennacontemporary vezetőségének, s innen is problémákról számolt be. A galériákat az érdekli, hogy legyen VIP-megnyitó, a vásár rendezőit viszont az, hogy több tízezer látogatót jegyet váltson. De amíg nincs vakcina...

Nagy valószínűséggel kiállításmegnyitót sem fog tartani senki vagy csak zárt körben vagy time slotokkal. Itt azonban a lényeg vész el, amit Deák Erika úgy fogalmaz meg, hogy a kortárs art market szociális élmény is. Találkozunk, koccintgatunk, beszélgetünk. Szerinte az

online műkereskedelemben azok az ügyek remekül elrendezhetőek, amelyeket előtte az offline életben „levajztak”. A gyűjtők a vásárookra is szocializálódni mennek, mindenkiel összefutnak, megmutatják magukat, és mellesleg támogatják a művészetet. Ugyanezt vallja Maklár Soós Éva is, a személyes jelenlét nélkülözhetetlen, a festmények textúrája például nem jön át fényképeken.

Deák Erika 2020-ban semmilyen vásáron nem vesz részt sem itthon, sem külföldön, sőt szeptemberig a galéria újrainvitását sem tervezi, inkább háttérépítkezéseket folytat, és minden kiállítást elhalaszt. Ő úgy fogalmazott, hisz a visszalassulásban.

A magyar galériák közül nagyobb a biztonsága annak, akinek stabil gyűjtőkörre és magas árfekvésű művésze van. Számít, hogy saját tulajdonú helyiségben dolgozik, vagy bérleti díjat kell fizetnie, mert egyelőre az önkormányzatok nem mutatnak hajlandóságot a díjcsökkentésre. Még többet számít, hogy mekkora stábbal dolgozik, a tulajdonos mellett csak egy-két munkatárssal vagy tízzel, mint az acb galéria. Egyelőre a vírus miatt nem kellett megválni senkitől, de itt megint nagyon sokat számít az időfaktor. Akár segélycsomagról, akár kedvező hitelről beszélünk, van egy rákfenéje a dolognak, könyvelési adatokkal, számokkal kell bizonyítani, hogy a galéria milyen mértékű bevételkiesést szenved el a vírus miatt.

A művészek-galériások-gyűjtők közös hajójában ülnek, mindenkinek érdeke, hogy a galéria túlélje.

A galériások tapasztalatait összegezve, akad gyűjtő, aki most élt a lehetőséggel, hogy nyomott áron tud vásárolni, de van, aki kvázi jótékonyságból vett valamit, és egy fillért sem alkudott. Mások jelezték, hogy nincs kedvük képvásárlással foglalkozni, de nem zárkóznak el attól, hogy később visszatérjenek a témára. Többször előfordult, hogy a tárgyalások lelassultak, de nem a hezitálás miatt, hanem nehéz megszervezni a találkozást. És persze azok a vevők, akik a vendéglátásban, turizmusban, fesztiváliparban érdekeltek, a saját vállalkozásukat mentik.

A galériák egy része ismét elővette az áfacsökkenés témáját. Ehhez Dián Kriszta szerint azért nehéz hozzányúlni, mert maguk a művészek tudnak 0 százalékos áfával műtárgyat eladni, tehát így megvan a művészettámogatás is. Csakhogy a galériás eladás egyelőre másodpiac, ráterhelődik az áfa, és közgazdászszemmel nem ennek a csökkentését érdemes kérni, hanem a jelenlegi teáor szám – máshová nem sorolt kiskereskedelmi tevékenység – megváltoztatását. Kéne egy új teáorszám a galériás munkára, ami kifejezi azt is, hogy a galéria hozzáadott értéket ad.

Deák Erika szerint egyértelmű, hogy jó ideig, de a vakcina megjelenéséig biztosan nem fogunk annyit utazni, ezért a galériáknak a lokális színtereken kell megerősödniük. A helyzetnek lehet egy olyan hozadéka, hogy a professzionalizmus felértékelődik – summázza Faur Zsófi. Sokan sütnek otthon kenyeret, de nem nyitnak pékséget a karantén után.

Mindenesetre általános a bizonytalanság, egyszerre folyik lázas kísérletezés, új irányok keresése, másrészt mindenki igyekszik a régi életének legalább a látszatát fenntartani.